

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Staša Jager

Preobrazba intimnosti v popularni glasbeni industriji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Staša Jager

Mentor: izr. prof. dr. Peter Stanković

Preobrazba intimnosti v popularni glasbeni industriji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Preobrazba intimnosti v popularni glasbeni industriji

Živimo v času postmoderne družbe, ki ima značaj hitrih sprememb in demokratičnih odnosov, poudarek pa ni na skupnosti, ampak na individualizaciji posameznika. V tem družbenem mehanizmu so tudi odnosna razmerja drugačna kot v preteklosti. Z emancipacijo žensk na vseh področjih družbene sfere so tudi razmerja v intimnih odnosih postala enakopravnejša. V teh se namreč išče spolna in čustvena enakost, ki ne prenese prevlade enega partnerja nad drugim, kot je bilo to običajno v tradicionalnih intimnih odnosih. Zaradi te nove odprtosti in demokratičnosti v odnosih prihaja dandanes do »čistega razmerja«, ki deluje na modelu »sotočne ljubezni«. Partnerja v intimnem razmerju ne padeta v naprej določene vloge »ženske« in »moškega«, ampak razvijata svojo ljubezen samo toliko, v kolikor se razvije intimnost. Množično sprejeti popularni glasbeni teksti lahko jasno spregovorijo o tem, kakšni pomeni prevladujejo v družbi glede intimnosti, zato bom skozi analizo le-teh raziskala prisotnost čistega razmerja oziroma preobrazbo intimnosti.

Ključne besede: preobrazba intimnosti, ljubezen, postmoderna družba, popularna glasba.

The Transformation of Intimacy in the Popular Music Industry

We are living in a postmodern society marked by rapid changes and democratic relationships, where the emphasis does not lay on community, but the individualization of each individual. Within this social mechanism also relationships have changed compared to the past. With the emancipation of women in all social spheres also the relations in intimate relationships have become more equal. Within those we seek sexual and emotional equality, which does not lead to the domination of one partner above the other as it was common in traditional intimate relationships. Because of this new openness and democratization in relationships we are now experiencing "pure relations", which are working on the principle of "confluent love". Partners in an intimate relationship do not adopt predefined roles of "woman" and "man", but are evolving their love only to the point, weather intimacy develops at all. Popular music texts accepted by the masses can openly speak about what meanings concerning intimacy prevail in the society. Therefore through analyzing those, I will research the presence of pure relations, respectively the transformation of intimacy.

Key words: transformation of intimacy, love, postmodern society, popular music.

KAZALO

1	Uvod	5
2	Postmoderna družba in intimnost	6
2.1	Proces individualizacije.....	7
2.2	Enakost, svoboda in ljubezen	9
3	Sodobna intimna partnerstva	14
3.1	Strastna, romantična in sotočna ljubezen	15
3.2	Čisto razmerje.....	17
3.3	Spolnost in ljubezen	19
4	Popularna glasba.....	21
4.1	Reprezentacije intimnosti v popularni glasbeni industriji	22
4.2	Analiza glasbenih videospotov	23
4.3	Povzetek analize	27
5	Sklep	29
6	Literatura	31

»Najtežje breme nas tre in gnete pod seboj, tlači nas k tlom. A v ljubezenskem pesništvu si ženska že od pamtiveka želi bremena moškega telesa. Najtežje breme je potemtakem hkrati tudi podoba kar najpopolnejšega uresničenja. Težje kot je breme, bližje zemlji je naše življenje, bolj je stvarno in resnično« (Milan Kundera 2006, 7).

Družbena razmerja vplivajo skoraj na vsak element našega življenja, še posebej na tako pomembne kot so intimnost, spolnost in ljubezen v partnerskih razmerjih. Postmoderna družba je družba hitrih sprememb, konstantnih komunikacijskih interakcij, individualizacija pa odpira pot v novo in predvsem drugačno družbo. Družba, v kateri se na vseh področjih išče enakost in svobodo, tudi pri ženskih predstavnicah, išče ljubezensko razmerje kot tisti preostanek detradicionalizirane skupnosti, ki jo je obdobje moderne še pustilo zasebnim ljudem (Beck in Beck-Gersheim 2006).

S tem polje intimnih odnosov pridobi na ogromni teži in prinaša breme, saj mora nadomestiti vse tisto, kar so ljudje z individualizacijo izgubili. Z zanimanjem se sprašujem, kako lahko dva človeka z enako mero svobode in enakosti ohranjata svoje intimno življenje in ljubezen, v kakšne dileme in zanke se ujemata in na kakšen način lahko najdeta skupno ravnovesje v nenehni gradnji medsebojnih odnosov.

Skozi diplomsko delo želim ugotoviti, na kakšen način, in če sploh, se kažejo novejša raziskovanja o preobrazbi intimnosti v pomenih popularne glasbene industrije. Z analizo popularnih izdelkov (videospotov) petih najbolj popularnih pesmi iz leta 2011 MTV-jeve lestvice, bom poskušala odkriti kateri pomeni so dominantni, katere pomene poslušalci najbolj sprejemajo in primerjala ugotovitve z že obstoječimi teorijami in pristopi na področju intimnosti in njene moderne pojavnosti. Intimnost je bistven del človekovega življenja, zato se mi zdi pomembno, da se razišče ozadje popularnih tekstov, ki govorijo o tej temi in so tako množično sprejeti. Na začetku se bom osredotočila na teoretično ozadje koncepta intimnosti v sodobni postmodernej družbi in na elemente, ki jih le-ta vsebuje, ter jih skušala umestiti v širši družbeni kontekst. V specifičnem, empiričnem delu bom skozi diskurzivno analizo preverjala prisotnost teoretičnih predpostavk, kot tudi prisotnost še tradicionalnih elementov dojemanja intimnosti, ki uhajajo iz novodobne določenosti postmoderne demokratičnosti.

Metode, ki jih bom uporabila, bodo komparativna primerjava virov in študija primera z diskurzivno analizo. Pri študiji primera bom analizirala pomene tekstov/videospotov petih najbolj popularnih pesmi iz leta 2011 MTV-jeve lestvice na temo intimnosti s pomočjo načel semiotike.

2 Postmoderna družba in intimnost

Intimnost je definirana kot katera koli tesna zveza, v kateri ljudje pridobijo domačnost in je tudi skupno poglobljeno vedenje o drugih (Jamieson 1998). »Pomeni, da posameznik odkrije čustva in dejanja, ki jih verjetno ne bi izpostavil pogledu širše javnosti« (Giddens 2000, 142). O intimnosti se je začelo razglabljati šele pred dobrim desetletjem, prej pa se je ta tematika povezovala predvsem s koncepti »osebnih« ali »primarnih« odnosov, ki so povezani z družino in prijateljstvom (Švab 2000). »Znanje, razumevanje, empatija, ljubezen, skrb in delitev so ključne dimenzije intimnosti, katerim nekateri teoretiki še dodajajo dimenzije medsebojne odvisnosti, vzajemnosti, zaupanja in predanosti, ki prinašajo možnost za samorazkritje in ranljivost« (Miller in Perlman v Žakelj 2012, 18).

Moss in Schwebel sta na podlagi analize enainšestdesetih različnih definicij intimnosti, ki so prisotni v ameriškem družboslovnem prostoru, opredelila sedem komponent intimnosti, ki jih je vsebovala vsaj polovica izmed analiziranih definicij:

- »izmenjava vzajemne interakcije, ki izenačuje intimnost kot proces, ki poteka med posameznikoma;
- poglobljeno čustveno zavedanje in izražanje;
- poglobljeno kognitivno zavedanje in izražanje;
- poglobljeno fizično zavedanje in izražanje, ki pomeni sprejemanje ali izražanje fizičnih dejanj od drugega ali k drugemu in ki vključuje vse vidike, od osebne distance do seksualnosti;
- deljena predanost in občutek povezanosti;
- komunikacija ali samorazkritje;
- posplošen občutek bližine« (Moss in Schwebel v Žakelj 2012, 18).

Postmodernost oziroma pozna modernost deluje skozi zaupanje, tveganje, globalizacijo, nejasnost in negotovost. Družbeno življenje temelji na nepoznavanju delovanja stvari in abstraktnem zaupanju v ekspertne sisteme. V kontekstu družbenih sprememb v pozni modernosti se pomembno preobrazita tudi zasebnost in intimnost (Švab 2000). »Spreminjanje intimnosti je intenziven proces, ki je povezan s povečevanjem avtonomije posameznikov pri definiranju individualne zasebnosti oziroma z

refleksivnim konstruiranjem svojih biografij, s splošnim prestrukturiranjem intimnosti in s spreminjanjem pomenov zasebnosti« (Švab 2000, 212).

Giddensovo razumevanje postmoderne intimnosti je intimnost kot pogajanje med enakimi o osebnih vezeh, iz česar je razvidna vsesplošna demokratizacija medosebne sfere (Giddens 2000). V sodobni postmoderini družbi smo se otresli okov tradicionalne preteklosti, ustaljenih družbenih vlog in vedenj ter vstopili v svet interakcijskih odnosov, ki vsak zase zahtevajo svobodo in enakost. S tem so posamezniki pridobili še na dodatnem delu, saj morajo poleg ustvarjanja kariere na trgu delovne sile aktivno delovati še v polju medsebojnih intimnih odnosov, jih dnevno graditi in poustvarjati. Nič ni več samoumevno in absolutno. V odnosih partnerji skupaj določajo, kaj za njih pomeni intimno razmerje. Glavno vlogo v razvoju intimnih razmerij ima posameznik, ki hkrati nosi tudi odgovornost za razvoj ali razpad intimnega odnosa ne glede na družbene norme. Današnja kultura intimnosti izhaja iz prepričanja o zavednih odločitvah v intimnih odnosih in prav tako o tem, kako naj bi se pravice in dolžnosti delile med partnerjema (Žakelj 2012). S temi spremembami je kljub trudu, ki ga posamezniki vlagajo v odnose, izginila stabilnost in zanesljivost intimnih odnosov.

»V današnji družbi smo priča spreminjanju malih družin, postajajo namreč začasne zveze osamljenih posameznikov, družina pa je ostala še edino zatočišče v detradicionalizirani, odtujeni, abstraktni družbi tveganja in blagostanja, v kateri živimo« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 9). Na ljubezen je torej zaradi pomanjkanja stabilnosti padla ogromna teža, saj nam je potrebna kot nikoli poprej. »Sladkost, simbolna moč, privlačnost in odrešitev, kakršno najdemo v ljubezni narašča sorazmerno z vse višjo stopnjo njene neuresničljivosti« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 9). Moški in ženske smo danes obsedeni z iskanjem idealov, ki nam bodo ustvarili varnost, ki jo tako zelo potrebujemo. »To se kaže v izvenzakonskih skupnostih, v pogodbenih zakonih, v borbah za združitev poklica in družine, ljubezni in zakona, v prizadevanjih za novo materinstvo in očetovstvo, za prijateljstva in znanstva« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 9).

2.1 Proces individualizacije

Proces individualizacije je prinesel tisto upanje, da je vendarle mogoče združiti vse naše individualne želje in stremljenja na vseh področjih našega življenja v resničnost. To naj bi bila edina pot k samouresničitvi. Posameznikom so v sodobnih časih večinoma odprte vse priložnosti, pravice, katerim pripadajo tudi dolžnosti. Vse, kar si želiš, lahko ustvariš sam in si za to tudi odgovoren. Pa vendar smo ljudje bitja, ki potrebujemo varno okolje, da se lahko podamo v svet, poln izzivov. Prav tu pa prihaja do protislovij, saj individualizacija ustvarja nestabilnost in gradi vedno nove

spremembe in priložnosti. »Razlog za vse večjo individualnost ljudi bi naj bila v ljudeh samih, v njihovi volji, nepotešenosti, v njihovi obsedenosti s tem, da morajo kar naprej doživljati nekaj novega, v njihovi vse manjši pripravljenosti za to, da bi karkoli dali, se žrtvovali, se prilagodili, ali se čemurkoli odpovedali« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 11). »Očitno gre pri tem zgolj za ljudi, ki se postavijo v bran proti nečemu, kar je mogočno in hkrati naperjeno proti njihovemu lastnemu razumevanju sebe in svojega življenja« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 11).

Posameznik se mora nenehno pogajati za možnosti svojega življenja, saj smo v postmoderni družbi odstranili tradicijo, vnaprej obstoječe vzorce in navade. Odločitve, ki jih sprejemamo v življenju, niso samo »zunanji« ali obrobni vidiki človekovih odnosov, ampak v tem novodobnem smislu določajo, kdo posameznik pravzaprav je (Giddens 2000). »V postmoderni družbi mora posameznik samopripoved nenehno predelovati in jo prilagajati praksam življenjskega sloga, če hoče uskladiti osebno avtonomijo in občutek ontološke varnosti« (Giddens 2000, 80). Giddens poudarja, da se je reflektivni projekt jaza premaknil v središče dogajanja, ki je tako emancitoren kot omejujoč, kar spet kaže na nenehno protislovnost v iskanju življenjskega ravnovesja v postmoderni družbi (Giddens 2000).

Pri procesu individualizacije se biografije ljudi izločijo iz tradicionalnih predpostavk in varnosti, iz mehanizmov zunanjega nadzora in nadregionalnih etičnih norm ter postanejo odprti, neodvisni dejavniki v rokah posameznikov, odgovornih zase. Deleži življenjskih situacij, ki so načeloma brez možnosti odločanja, se krčijo. Vse več je biografij, ki jih ljudje lahko oblikujejo sami, in v katerih sami odločajo o pogojih svojega življenja. Normalne biografije se spreminjajo v biografije izbora – skupaj z vsemi pritiski in »zmrzalmi svobode«, ki so često cena za takšne spremembe (Beck in Beck-Gersheim 2006, 13).

Vendar pa je prav individualizacija tista, ki osamosvaja in ločuje položaje žensk in moških iz tradicionalnih vlog, obenem pa jih prav tako močno združuje. Izrinjen tradicionalizem je partnerstvo postavil na primarno mesto. »Pričakovanja, po katerih naj bi se intimni odnosi v naraščajoči kompleksnosti družb pozne modernosti vzpostavili kot zatočišče v »brezsrčnem svetu«, aktualizirajo in intenzivirajo pomen zmožnosti obeh spolov za komuniciranje in ustvarjanje ter vzdrževanje intimnosti« (Šadl 2002, 64).

Vse, kar je izgubljeno, skušamo najti v drugem. Bog in osebno izkustvo z njim je izginil iz življenja ljudi, sam koncept vere pa je sedaj povezan z »ne vedeti«. Trpljenje in bolečino, ki jo ljudje doživljamo, so lahko včasih umestili v določene koncepte in se s tem razbremenili teže. Sedaj pa ti

koncepti nimajo več veljave, nihče več ne verjame v njih, obenem pa ostaja velika potreba po tej isti razbremenitvi, ki povsem pade na partnerstvo. Da se lahko na tak način zatečemo v partnerstvo, pomeni, da mora biti stabilno in skoraj tako absolutno, kot sam Bog. »V idealizaciji sodobne, na ljubezni temelječe, zakonske zveze se ponovno odražajo idejne osnove obdobja moderne. Pretirano oboževanje je zrcalna slika izgub, s katerimi smo soočeni v tem obdobju. Ne Bog, ne duhovnik, ne razred, ne sosed: potem pa vsaj Ti. In veličina tebe je obrnjena praznina, ki vlada povsem drugod.« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 43). To pa pomeni tudi, da materialne dobrine in ljubezen nista tisti, ki držita zakonsko zvezo in družino skupaj. »To, kar ju resnično združuje, je strah pred samoto, ki predstavlja najstabilnejši fundament zakona« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 43).

2.2 Enakost, svoboda in ljubezen

Družbene spremembe se ne zgodijo skozi noč, ampak se postopoma in zelo počasi stapljajo v družbena razmerja. Človeštvo je potrebovalo več kot dva tisoč let, da so vsi ljudje pridobili enake osnovne človekove pravice. Kljub temu, da so postale te spremembe del družbenega redu, so ljudje potrebovali veliko časa, da so se njihovi miselni zemljevidi zares privadili novim razmeram. V zadnjih nekaj desetletjih je v razmerjih med ženskami in moškimi prišlo do sprememb vrtoglavih razsežnosti. Proces emancipacije žensk je tesno povezan z zgodovinskimi družbenimi spremembami. Zaradi daljše življenjske dobe se je spremenil biografski ustroj ljudi, s tem pa tudi zaporedje njihovih življenjskih faz. V prejšnjih stoletjih je trajanje ženskega življenja trajalo samo toliko dolgo, da so lahko rodile in vzgojile otroke. Danes pa je to obdobje samo eno izmed prehodnih obdobj, ženska lahko svoje življenje po tem nadaljuje v skladu z identiteto, ki si jo je že vmes gradila. Procesi modernizacije so obenem prestrukturirali tudi polje gospodinjskega dela. Skozi procese individualizacije se je družina ogradila z mejami, ki jo ločujejo od zunanjega sveta, kar je povzročilo izolacijo od drugih odnosov življenja v skupnosti. Zaradi tehničnih napredkov se je delo v gospodinjstvu z najrazličnejšimi napravami lahko racionaliziralo, procesa racionalizacije in izolacije, ki sta ženskam prinesla nov prostor in čas, pa sta usmerila ženske v poklicno delo izven lastnega doma.

Najbolj čvrst prijem, ki žensko še vedno umešča v tradicionalno spolno vlogo, je materinstvo. Z zakonskimi ureditvami, ki omogočajo prekinitev nosečnosti in kontracepcijo, je modernizacija ponovno močno prispevala k spremembam pri osvobajanju žensk iz kalupov tradicionalnih spolnih vlog, ki so jim bile dodeljene. S tem se je ženska spolnost osvobodila opredeljenosti z materinstvom in prinesla svobodo, da lahko ženske odkrivajo in izprašujejo spolnost tudi tam, kjer je v nasprotju z moškimi normami (Beck in Beck-Gersheim 2006).

Lilian Rubin je delala raziskavo na področju zgodovine spolnosti in ugotovila, da so ljudje starejših generacij, še iz časov druge svetovne vojne, na spolnost gledali povsem drugače, kot pa gledajo danes. Ko so se pari poročali, je bila ženska, večinoma brez izjem, vedno devica in je upoštevala vsa pravila tistega časa. Pri postavljanju takšnih meja ženska ni bila sama, ampak so temu vedenjskemu kodeksu sledile vse. Na drugi strani je moški tudi sam točno vedel, kakšne so njegove meje glede tega, kaj je prav in narobe, vse to pa se je ujemalo tudi z žensko predstavo. Skupna značilnost je bila, da so cenili nedolžnost pred poroko. Vse tiste, ki so to prepričanje zlorabile in živele »svobodnejše« spolno življenje, so bile obrekovane tako s strani žensk kot moških.

Če pogledamo današnja prepričanja glede spolnosti, lahko ugotovimo, da še vedno obstaja določena razlika in prepričanje glede pridnih in porednih deklet, sam odnos do teh dveh različic pa se je drastično spremenil. Dekleta danes čutijo, da imajo pravico do raziskovanja v spolnosti in do lastne spolne dejavnosti. Ne gre več za določanje rigidnih meja z ustaljenimi rituali, ampak, kot smo omenili že zgoraj, skozi proces individualizacije ženske same kreirajo in gradijo svojo identiteto skozi različna področja, kot tudi skozi spolnost. Dekletom je za spolni odnos dandanes dovolj že zavezanost in ne toliko prepričanje o doživljenjski skupni poti. Vse to je stvar izbora (Giddens 2000). »Ena izmed najosupljivejših ugotovitev raziskave, ki jo potrjujejo tudi druge raziskave in velja za vse starostne skupine, je, da se je prakticiranje različnih spolnih dejavnosti zelo razširilo med večino ljudi in da jih ima večina ljudi za primerne« (Giddens 2000, 17). Moški so večinoma zadovoljni z današnjo situacijo, da so ženske bolj spolno dostopne. Raziskave govorijo tudi o tem, da si moški želijo partnerico, ki bi jim bila intelektualno in ekonomsko enakopravna. Vendar pa ugotovitve Lilian Rubin kažejo, da moški kažejo očitno in globoko nelagodje, ko se soočijo z realnostjo, ki jo takšne želje prinašajo (Giddens 2000).

»Pravijo, da ženske ne znajo več biti »prijazne« in »sklepati kompromisov«, da »ženske dandanes nočejo biti žene, ampak hočejo imeti žene. Moški trdijo, da hočejo enakost, vendar je iz njihovih trditev velikokrat razvidno, da bodisi zavračajo tisto, kar to zanje pomeni, oziroma so zaradi tega zaskrbljeni« (Giddens 2000, 17).

»Nasprotja med ženskami, ki pričakujejo enakost in ob tem trčijo na dejansko neenakost resničnosti, ter moškimi, ki recitirajo parole enakosti in se hkrati kot klopi držijo preživelih vedenjskih norm, se vse bolj poglobljajo. Če upoštevamo vsa nasprotja, vse možnosti in protislovja, sredi katerih živimo, postaja jasno, da se nahajamo šele na začetku osvobajanja izpod jarma »stanovskih« spolnih norm. Ozaveščenost žensk je prehitela dejansko družbeno stvarnost« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 23).

V postmodernih časih so z emancipacijo na enakopravnosti pridobile predvsem ženske, kar je še danes v nekaterih kulturah povsem nenavadno. Emancipacija žensk ni zajemala samo enakopravnosti glede ekonomskih in osnovnih človekovih pravic, ampak so z neodvisnostjo ženske pridobile enakopravnost tudi v zasebni sferi. Te spremembe v praksi še vedno niso povsem ustaljene in ravno tu je prostor, kjer se odvija boj med spoloma. V komunikacijo odnosov med spoloma spada nežnost, intima, zakon, starševstvo, med drugim pa tudi delo, poklic, neenakost, politika in gospodarstvo. Prav ta neuravnotežen skupek vsega, tudi najbolj protislovnih stvari, je tisto, kar povzroča, da so vprašanja, ki se dotikajo odnosov med spoloma, tako zelo komplicirana (Beck in Beck-Gersheim 2006).

Za ustvarjanje enakovrednih odnosov je potrebna enakovrednost spolov nasploh. V preteklosti so bile moške in ženske vloge določene vnaprej, v večini pa so bile v razmerju ženske podrejene. Namenjena jim je bila skrb za družino, za gospodinjstvo in za čustvene vezi znotraj družine. V postmoderini dobi, ko so ženske postale bolj ali manj enakovredne v ekonomskem smislu, so se tudi odnosi v tej smeri spremenili. Ženske zdaj zahtevajo tudi čustveno in spolno enakopravnost, kar v domove prinaša nenehen boj za usklajevanje želja in potreb obeh partnerjev. Moderna kapitalistična družba je povzročila in utrdila razcep med tradicionalno racionalnim moškim in čustveno žensko v zahodni tradiciji. Emocije so bistven del modernega družinskega življenja. Z izgubljanjem tradicionalnih družinskih funkcij, naraščajočo kompleksnostjo in neosebnostjo modernega sveta, so se zahteve po intimnih in trajnih medsebojnih odnosih povečale.

Družina je postala polje čustvenega izražanja in komunikacije, družinsko življenje pa struktura, ki člane oskrbuje z emocionalnimi sredstvi, ki jih potrebujejo za delo in življenje v moderni družbi. S tem, ko so se ženske vključile v »moški svet« plačanega javnega dela, so se povečala tudi pričakovanja po vključitvi moških v polje zasebnega družinskega dela. V prehodu od tradicionalne zakonske zveze do zakonske zveze, v kateri oba partnerja služita denar, se spremeni struktura porazdelitve obremenitev in možnosti. S tem, ko sta zaposlena oba partnerja in enakovredno prispevata k ekonomskemu ravnotežju družine, so ženska pričakovanja po enakovrednem prispevku v čustveni podpori in delu povečana. Ampak v realnosti emocionalno delo še vedno ostaja predvsem domena ženskega prispevka in spremembe na tem področju potekajo zelo počasi, kljub temu, da je v javni sferi že zaposlena večina žensk (Šadl 2002).

Popolnoma vsakdanja vojna med spoloma, ki se glasno in tiho dogaja, v, pred, po ali poleg zakonske zveze, je morda najbolj predirljiv merilec lakote po ljubezni, ki nas žene v to, da si padamo v objem: hočemo raj in to takoj! To odzvanja celo v jezi razočaranj in v strahu, ki si želi svobode, morda celo svobode drugega, ko vendar dobro ve, in vselej spoznava, da svoboda in enakost ne pomenita ljubezni, temveč predstavljata nevarnost, ki lahko ljubezen uniči (Beck in Beck-Gersheim 2006, 20).

Novejše emipirične raziskave kažejo na očitno nestrinjanje glede spolnega razlikovanja v emocionalnem izražanju in vedenju v heteroseksualnih odnosih. Ženske so jasno izrazile svojo nezadovoljstvo glede pomanjkanja emocionalnega prispevka moških in s tem tudi splošno prikrajšanost v intimnem odnosu. Glavni vir nezadovoljstva partneric je neenakopravnost glede nudenja »emocionalne potrditve in tolažbe«, kar prinaša pomanjkanje čustvene topline. Ženske moškim nudijo razumevanje, podporo in čustveno podporo, ob tem pa same niso deležne podpore, ki jo same potrebujejo (Šadl 2002). »Emocionalna opora je eden od načinov ustvarjanja intimnosti in bližine in v tem smislu je utemeljeno pričakovati, da partnerja vstopata v uravnotežene izmenjave« (Šadl 2005, 236). V okviru tradicionalne oblike družine se je od žensk pričakovalo, da so dajale emocionalno podporo brez da bi karkoli pričakovale nazaj, danes pa zaposlene ženske pričakujejo in želijo tudi prejemati. »Raziskave kažejo (Erickson v Šadl 2005, 237), da pomanjkanje udeležbe moških v emocionalnih izmenjavah pri partnericah spodkopava njihovo doživljanje njihove zakonske zveze in družinskega življenja kot prostora skrbi, to pa zmanjšuje njihovo psihološko dobro počutje.« Raziskave tudi kažejo, da se stari načini delitve dela takorekoč niso bistveno spremenili. Očetje po večini ne likajo, ne perejo, ne kuhajo in ne pospravljajo. Dovolj jim je že, da prispevajo svoj finančni vložek (Beck in Beck-Gersheim 2006). »S precejšnjo mero zvitosti in z verbalno odprtostjo jim uspeva ohranjati stare modele delitve dela. Večinoma ne vidijo nikakršnega nasprotja v tem, da po eni strani zagovarjajo lastno odsotnost na področju gospodinjskih del, hkrati pa se zavzemajo za emancipacijo žensk« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 30).

Videti je, da je v ustvarjanju svobodnih odnosov veliko očitnih in tistih bolj subtilnih pasti. Če se moški in ženske že ujemajo v dojemanju svobode, lahko v praksi to privede do povsem drugačnih realnih vložkov. Ugotavljamo, da je moškim povečini všeč, da postajajo ženske močnejše in da se lahko na njih zanesejo pri ekonomski preskrbi, kot tudi intelektualno. To prejemanje je za moške namreč prišlo brez naporov, zgodilo se je spontano z družbenimi spremembami, zato jim tega ni bilo

tako težko sprejeti v svoje življenje. Na področjih, kjer pa bi se morali sami priključiti novim konceptom ustvarjanja odnosov pa so spregledali in opustili svojo prilagoditev, ki ženskam prinaša nezadovoljstvo. Kar prinaša dodatno in novo nezadovoljstvo so seveda pričakovanja žensk, saj se jim zdi, da jim ta prilagoditev pripada in da si jo zaslužijo. V partnerske odnose težave poleg neuskkljenosti miselne teorije in prakse prinaša tudi velika nuja po stabilnosti, podpori in povezanosti, saj se le tega v skupnosti in drugih družbenih razmerjih ne da več najti. Vse to je z nenehno gradnjo identitete zelo težavno in nujno protislovno ter dramatično.

3 Sodobna intimna partnerstva

»Izraz partnersko razmerje pomeni tesno čustveno vez z drugim človekom, iz katere so drugi ljudje ponavadi izključeni« (Giddens 2000, 63). Ponavadi zato, ker je v nekaterih drugih kulturah poligamija nekaj povsem normalnega in ne predstavlja grožnje zaupanja.

Kot smo že omenili v zgornjih odlomkih, je ljubezen v današnjem času postala izredno pomembna v življenju ljudi. Postala je pomenski vzorec individualiziranih življenjskih svetov in vsega drugega, kar morajo ti svetovi najti. Moderna ljubezen ima osnovo sama v sebi, v posameznikih, ki jo žive Beck in Beck-Gersheim 2006). »Ljubezen torej ni zgolj obljuba nežnosti in odrešitve, temveč tudi bojni načrt za križarske vojne, ki se bijejo z ostrim nožem intime« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 192).

Tako kot so se spremenila razmerja med moškimi in ženskami na delovnem trgu, so se tudi partnerski odnosi in razmerja znotraj njih drastično predrugačili. S procesom individualizacije je vsak človek dobil nalogo, da zgradi svojo identiteto v skladu s svojimi izbirami in željami. Posledično je prineslo to na strukturo odnosa ogromne spremembe. Anthony Giddens je za ta očitno spreminjajoča se razmerja razvil termin »čista razmerja«, ki temeljijo na »sotočni ljubezni« (Giddens 2000). V strukturi teh razmerij se kažejo vplivi širših družbenih sprememb.

Do sredine 18. stoletja je prevladovala gospodarska skupnost, ki je povezovala družino in je zagotavljala preživetje in potomstvo. V teh pogojih ni bilo priložnosti in prostora za osebne želje in potrebe udeležencev, izbira partnerja in zakonska skupnost pa sta bila stvar ekonomskega dogovora. Prehod k moderni družbi je zaznamovala sprememba, ki je gospodarski značaj družine spremenil v čustveno skupnost. Z nastankom meščanske družine so se skrhale tradicionalne socialne vezi, nadomestila pa jo je čustvena nadomestitev moderne družine. Postala je zatočišče, ki zagotavlja, da lahko ljudi prenesemo vsakdanjo težo »notranjega brezdomstva« (Beck in Beck-Gersheim 2006). Z razpadom družine kot gospodarske skupnosti nastajajo nove oblike povezovanja ljudi, katerim diktira trg delovne sile, posamezniki pa morajo biti fleksibilni, mobilni, konkurenčni in osredotočeni na svojo kariero. Zaradi naraščajoče sekularizacije, pluralizacije življenjskih svetov, konkurence vrednot in verskih sistemov, so se razpustili odnosi, ki so posamezniku nudili smisel in vpetost njegovega življenja v nek širši svet. Posledica teh procesov je izguba najgloblje notranje identitete.

Bolj ko so tradicionalne zveze izgubile svoj vpliv, bolj pomembni so za posameznika postali bližnji ljudje, ki zdaj skrbijo za posameznikovo dobro počutje in telesno ter duševno ugodje. Ta stabilnost, ki je pogojena z drugo osebo, je izoblikovala novo razumevanje ljubezni, ki je hkrati romantična,

trajna in lahko osmisli življenje ljudi. Ljubezen in identiteta se dandanes tako zelo prepletata, da se v partnerju zrcalimo, njegova podoba pa postane zaželena podoba »našega boljšega jaza«, ki lahko osmisli naše preostalo življenje, polno razočaranj in ran. Sprememba, ki je ključna za strukturo sodobnih odnosov, je predvsem sprememba v pričakovanjih, ki jih nosita moški in ženska. Njuna pričakovanja se razhajajo glede želja v spolnosti, erotiki, delitvi dela, kot tudi v vsakodnevni komunikaciji. Moški večinoma bolj poudarjajo instrumentalno plat ljubezni in zakona, kar pomeni, da vse poteka brez zapletov, ženskam pa veliko več pomenijo čustva, notranja bližina in razumevanje (Beck in Beck-Gernsheim 2006). Razlika ni v tem, da ta pričakovanja obstajajo, ampak v tem, kako se ljudje z njimi soočajo. Razlika je predvsem pri uveljavljanju svojih potreb in želja pri ženskah. Vedno manj so pripravljene popuščati in molče sprejemati stanje, ki ogroža njihove potrebe. V svojih pogajanjih so pripravljene iti do konca, četudi to pomeni ločitev in prekinitev razmerja. V nedavni raziskavi o zapuščanju zakona s strani žensk je avtorica Brenda Rabkin strnila povzetke raziskave v naslednjih vrsticah:

»Odšle so zato, ker so hotele več od tega, kar so lahko dobile v svojih zakonih. Tisto, kar so njihove matere imele za sprejemljiv zakon, sedaj ni bilo več sprejemljivo. Te ženske so si želele več kot zgolj strehe nad glavo, moža, ki jih vzdržuje in otroke, ki naj bi jih vzgajale. Želele so si čustvene bližine ter enakovrednega partnerstva. Hotele so imeti nadzor nad svojimi lastnimi življenji« (Rabkin v Beck in Beck-Gernsheim 2006, 73).

3.1 Strastna, romantična in sotočna ljubezen

Ljubezen ljudje doživljamo kot nekaj zelo močnega, nekaj, kar povsem prevzame naš jaz in ima že značilnosti zemeljske religije. Njeni vplivi delujejo odrešilno, saj nas lahko potegne iz vsakodnevne neznosne kletke normalnosti. Ideja ljubezni lahko postane močna ideologija, ki vlada ljudstvu (Featherstone 1999). Določa jo nuja, ki jo loči od vsakodnevne rutine, s katero kar naprej prihaja v konflikt. Pri strastni ljubezni je čustvena vpletenost z drugo osebo lahko tako močna, da vpletena pozabita in zanemarita vsakdanje dolžnosti. Značilna je posebna začaranost, ki lahko pripelje do religiozne gorečnosti. Na področju stabilnih osebnih odnosov je strastna ljubezen lahko nevarna, saj nas z lahkoto pripravi do tega, da sprejemamo radikalne odločitve in žrtve. Vendar pa za samo institucijo zakona strastna ljubezen nima pravih temeljev, prej nasprotne (Giddens 2000).

V predmoderni Evropi so večino ljubezenskih oziroma zakonskih zvez sklenili preko ekonomske pogodbe med družinami, ki večinoma ni temeljila na medsebojni spolni privlačnosti partnerjev.

Partnerski odnos ni bil posebej namenjen izkazovanju nežnosti, strasti in intimnemu povezovanju, ampak je temeljil na organizaciji dela.

Romantična ljubezen se je konceptualno razvila v 12. stoletju in je vsebovala elemente strastne ljubezni, čeprav se je od nje tudi ločevala. Ujemala se je z idejami literature, ki je bila novo odkrita oblika pripovedovanja, in je v posameznikovo življenje vpeljala predstavo o pripovedi. Ljubezen se je prvič začelo močno povezovati s svobodo, obe stanji pa sta bili družbeno zelo zaželeni. Ideali romantične ljubezni so se vpletli v vezi med svobodo in samouresničitvijo.

Razlika med romantično in strastno ljubeznijo je predvsem v tem, da pri romantični element vzvišene ljubezni prevlada nad spolnim poželenjem (Giddens 2000). »Prvi pogled med zaljubljenca je komunikacijska gesta, s katero intuitivno dojamemo lastnosti drugega. Čeprav je takojšnja privlačnost del romantične ljubezni, jo moramo precej ostro ločiti od spolno/erotičnih pulzij strastne ljubezni« (Giddens 2000, 47). Veliko avtorjev je razvilo teoretično podlago na empiričnih raziskavah, da je pojavitev romantične ljubezni povezana s seksualnimi blokadami posameznikov, ki vstopajo v odnos. Pogosteje naj bi se pojavljala v kulturah, kjer je bila prisotna predporočna prepoved spolnosti in konzervativni pogledi na spolnost (Wilkinson 1978).

Romantična ljubezen je feminizirana, vsebuje namreč določeno stopnjo samoizpraševanja o odnosu. Kaj čutimo do partnerja, kaj on čuti do nas, ali je odnos dovolj globok za dolgotrajno zvezo, itd. Za razliko od strastne ljubezni, ki vzplamti in izgori nepričakovano, je romantična ljubezen vedno usmerjena v prihodnost in dolgotrajnost odnosa. Koncept romantične ljubezni v sebi nosi vprašanje intimnosti, predpostavlja psihično komunikacijo in srečanje duš med partnerjema, ki en drugega dopolnjujeta. To pa je seveda povezano s konceptom identitete, saj nepopolni posameznik s svojim idealnim drugim končno postane popoln. »Romantična ljubezen posameznikov ne vodi k izražanju svojih stanj in občutkov, nasprotno uničuje in zavira možnosti razvoja partnerskega odnosa« (Evans v Feathersone 1999, 4).

Mnoge raziskave so pokazale, da je romantična ljubezen povezana s tradicionalno delitvijo vlog med žensko in moškim, ki vzdržuje dominanco in nadzor moškega nad žensko z različno predstavo in spremljajočim vedenjem o tem, kaj ljubezen je in kako se kaže. Prav ta razlika naj bi ženske stisnila v kot z delitvijo vlog, ki žensko opremijo s pomanjkanjem moči v odnosu (Heiss 1991). V današnjih sodobnih časih se ideali in koncept romantične ljubezni pogosto prekinja s pritiskom ženske spolne emancipacije in neodvisnosti. Zaradi tega je nastala nova oblika povezovanja med partnerjema – sotočna ljubezen, ki ni več povsem odvisna od projektne identifikacije z drugim, ki predpostavlja, da smo eno z drugim človekom. »Sotočna ljubezen« je stanje, ko se odpremo drugemu človeku, se mu

pokažemo kot individuuum, in je v tem smislu dejavna, saj ne predpostavlja, da je ljubezen takoj na začetku »za vedno«. Predpostavlja enakost glede čustvenega dajanja in prejemanja in emocionalno delo s tem pade na oba partnerja. Tem bolj sta partnerja pri tem uspešna, tem večja je možnost pri ustvarjanju dolgotrajnega odnosa, ki pa ni vnaprej predpostavljen (Giddens 2000).

»Ljubezen se tu razvije samo toliko, kolikor se razvije intimnost, do tam, do koder je vsak izmed partnerjev pripravljen drugemu razkrivati skrbi in potrebe ter biti ranljiv za drugega. To, da moški prikrivajo svojo čustveno odvisnost od žensk, zavira njihovo pripravljenost in njihovo zmožnost, da bi bili lahko ranljivi« (Giddens 2000, 68).

Naslednja razlika, ki jo »sotočna ljubezen« vpelje, je, da postavi element seksualnosti kot ključni element pri tem, da razmerje obstane, kar je pri romantični ljubezni potisnjeno v ozadje in prisotno samo do te mere, da vzdržuje željo po tem. »Ključni element pri sotočni ljubezni je, da si partnerja dajeta medsebojni spolni užitek, da dajeta in doživljata spolno zadovoljitev« (Giddens 2000, 68). V nasprotju s predpostavkami romantične ljubezni pri sotočni ljubezni monogamnost ni več pravilo, saj je predpravilo vseh nadaljnih ureditev odnosa, da je razmerje uspešno in vredno nadaljevanja, v kolikor obema partnerjema daje dovolj. Zadnja pomembna razlika je, da »sotočna ljubezen« vnaprej ne predstavlja heteroseksualnosti kot pravila v odnosu. Bistvenega pomena je samo to, da poznamo lastnosti drugega.

3.2 Čisto razmerje

Čisto razmerje sovпада z razvojem sotočne ljubezni, katere značilnosti sem na kratko opisala že zgoraj. »Nanaša se na situacijo, kjer dva vstopita v družabni stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo; in ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo« (Giddens 2000, 64). Izbira intimnih partnerjev izhaja iz koncepta »refleksivnega projekta sebstva«, ki pomeni intenzivno delo na lastnih biografijah in je posledica postmodernih družbenih sprememb. Temeljne značilnosti moderne dobe sta »odprtost« osebne identitete in refleksivnost telesa (Žakelj 2012). Gradnja identitete posameznika je refleksivni projekt, ki kar naprej izprašuje preteklost, sedanost in prihodnost, kar se kaže tudi v iskanju partnerskih odnosov. Znotraj čistih razmerij naj bi se zmanjšala vloga zunanjih dejavnikov, ki lahko vplivajo na odnos, kar pomeni, da razmerje obstaja samo zaradi narave nagrajevanja posameznikov, ki sta del odnosa. Kot smo že omenjali zgoraj, so preobrazbo intimnosti in nastanek čistega razmerja spremljale družbene spremembe in procesi individualizacije, globalizacije in detradicionalizacije (Žakelj 2012).

»Čista razmerja so:

- neodvisna od zunanjih družbenih in ekonomskih dejavnikov;
- trajajo, dokler so emocionalno zadovoljujoča, kar izhaja iz tesnih stikov z drugimi;
- se gradijo zgolj zaradi njihovega doprinosa partnerjema, vključenima v odnos;
- so reflektivno organizirani odnosi odprte narave, ki temeljijo na kontinuiteti;
- temeljijo na predanosti, ki ima v čistih razmerjih ključno vlogo; predanost zamenja zunanja sidrišča odnosov, na katerih so temeljili predmoderni odnosi. Bistvena je recipročnost, ki izhaja iz vzajemnosti v čistem odnosu;
- temeljijo na intimnosti, ki je glavni pogoj ohranjanja dolgotrajnih razmerij;
- temeljijo na vzajemnem zaupanju med osebami, vključenimi v razmerja, ki so tesno povezana z razvojem intimnosti. Zaupanje se v čistem odnosu lahko razvije le na podlagi vzajemnega samorazkritja;
- pomenijo, da se identiteta v njih vzpostavi na podlagi procesov samoraziskovanja in z razvojem intimnosti z drugimi« (Giddens v Žakelj 2012, 24).

Čisto razmerje se ne omejuje na zakonsko zvezo, niti na heteroseksualno razmerje, ampak velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij. Ko posamezniki vstopajo v odnos, nosijo s sabo vsa svoja pretekla razmerja in izkušnje in se morajo kot udeleženci odnosa skupaj soočiti s temi prehodi. Pomembna lastnost takšnega razmerja je, da ga lahko partner ali partnerica kadarkoli zapustita, možnost trajanja pa je samo v primeru, da se oba udeležena zavežeta. Ampak glede na individualne želje in težnje po svobodi je kljub prisotni ljubezni in naklonjenosti ta korak večinoma težak. Tisti, ki se brez zadržkov zaveže, tvega, da bo razočaran in prizadet, če bi se v prihodnosti razmerje razdrlo. Struktura čistega razmerja je v marsičem protislovna. Za sam razvoj, obstoj in potek odnosa potrebuje zaupanje in medsebojno čustveno odpiranje in deljenje, obenem pa ne zagotavlja nobene stabilnosti ali opore, da bi udeleženi lahko ta proces varno začeli in vodili. »Današnji odnosi niso naravno stanje, kot je bila včasih zakonska zveza, katere trajnost so lahko imeli za samoumevno« (Giddens 2000, 141). Partnerji živijo v nenehni negotovosti, ali dajejo in prejemajo dovolj, če je ljubezen, ki jo čutijo pri drugih, enaka in dovolj trdna, da odnos obstoji.

3.3 Spolnost in ljubezen

Potrebo po seksualnosti in po sami reprodukciji delimo z drugimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, tudi erotična privlačnost do »izbrancev« in »izbrank« je nekaj univerzalnega za vse ljudi, a pojem ljubezni je kulturno in zgodovinsko specifičen. Ljubezen gre dlje od spolnih potreb telesa in išče dušo v telesu in telo v duši. Išče človeka v celoti (Maicel v Featherstone 1999).

Seks je rešitev narave, ki človeški vrsti podaljšuje kontinuirano življenje, postavlja smrtnost individualnega življenja naproti nesmrtnosti človeške vrste. Zveza oziroma skupnost dveh posameznikov živi skozi zavedanje o nadaljevanju in nesmrtnosti, in s tem, ko človeška zavest pričakuje svojo smrtnost, seksualnost v trenutku izgubi svojo nedolžnost in lahkotnost. Ljubezen do drugega človeškega bitja in seksualno združenje z njim je eden izmed kulturnih vhodov v koncept nesmrtnosti (Bauman 1999).

Kakšnih sto let nazaj, ko je bil koncept seksualnosti še močno stkan s seksualno reprodukcijo, posamezniki niso imeli pravice do svojega avtonomnega pogleda na spolnost, ampak so polje spolnosti prilagajali strogim standardom in pravilom o moškosti in ženskosti, ki jih je takratna družba postavljala. Vloge so bile jasno in rigidno oblikovane, seksualnost pa je strogo služila reprodukciji. To je bila doba norm, ki je postavljala jasne meje med »normalnim« in »nenormalnim«, svoje meje pa je bojevito zaščitila. »Spolnost v zakonu je morala biti odgovorna in samouravnajoča« (Giddens 2000, 28). Bili so strogo proti kontracepciji, načrtovanje družine pa ni smelo biti podvrženo spontanosti, ampak iskanju užitka skozi disciplino. Ko so v 19. stoletju »odkrili« obstoj ženske seksualnosti, so jo nujno takoj zatem zatrli in jo razglasili kot patologijo. Ženske so bile večinoma seksualno zatirane in niso imele znanja o spolnosti, skozi generacije jim je bila predstavljena kot nuja, da ugodijo moškemu. Na enak način so »obvladali« tudi otroška seksualna nagnjenja, ki so bila »v nasprotju z naravo«. Jasno je, da polje spolnosti ni samo niz bioloških vzgibov po reprodukciji in izmenjavi, ampak je prav tako tudi družbeni konstrukt, skozi katerega se pletejo mreže družbene moči (Giddens 2000).

Dandanes seksualnost ni namenjena samo reprodukciji vrste, ampak jo je mogoče nadzorovati in usmerjati s tehnološkimi pripomočki (npr. kontracepcija). Vloge, ki so bile v preteklosti podrejene reprodukciji, zdaj nimajo več jasnega namena, s tem pa je izginila tudi potreba po določenosti. Seksualnost je doživela revolucijo, formirale so se različne in povsem dopustne seksualne prakse, ki niso več strogo vezane na zakonsko zvezo in heteroseksualni odnos. Naravne predpostavke, ki so nekoč absolutno veljale, so izgubile svojo moč. Bistvena je postala svobodna izbira, nekoč dana identiteta je postala venomer iščujoča se identiteta, ki raziskuje in se gradi tudi skozi polje spolnosti (Bauman 1999).

Kot smo že omenjali, je postmoderna identiteta nenehno izpraševana, nedokončana, odprta za spremembo, v človeška življenja pa vnaša novo anksioznost, ki ji vlada neznosna nuja po užitku, svobodi in samouresnitvi. Nastale so ogromne spremembe pri spolnem vedenju, posebej pri ženskah. Primerno je postalo prakticiranje različnih spolnih dejavnosti, ki se je razširilo med vse ljudi. Razlika je nastala zopet v pričakovanjih, raziskave pa so pokazale, da v zakonski zvezi tako ženske kot moški pričakujejo, da bo spolno življenje zadovoljujoče in polno vzajemnega užitka (Giddens 2000). Dvojna merila med moškimi in ženskami na nek način še obstajajo, vendar lahko zaradi družbene neodvisnosti ženske poiščejo nove načine, da se osvobodijo prisil pasivnih položajev. V zadnjih desetletjih smo priča razvoju nove vrste seksualnosti, ki je terminološko poimenovana kot »plastična seksualnost«. Povsem je ločena od svoje pretekle povezanosti z reprodukcijo, sorodstvom in generacijami (Giddens 2000). Kot ključne elemente vključuje revolucijo ženske spolne avtonomije in pojav moške in ženske homoseksualnosti. Veliko avtorjev se sprašuje, ali se za novimi mehanizmi res skriva svoboda. Prav tako kot ljubezen tudi spolnost postaja vse pomembnejša v vsakdanjem življenju ljudi. »Seksualnost kot tržno blago prodira povsod, erotičnost pa smo bolj ali manj povsem spregledali« (Giddens 2000, 171). Spolna svoboda z zapovedjo užitka skriva isto, če ne še bolj grozovito zatiralskost. Permisivnost današnje dobe je pojav moči in ne pot k emancipaciji« (Giddens 2000, 171).

4 Popularna glasba

V afriški psihologiji in filozofiji ima glasba ženski značaj. Ta kulturni pripis izhaja iz vezi med glasbo in svetostjo Matere Zemlje in njeno metafizično dimenzijo. Tudi v poststrukturalistični teoriji povezujejo koncept glasbe z ženskim principom emocionalnega in telesnega v nasprotju z racionalnim in spoznavnim značajem jezika, ki ima moški značaj (Viljoen 2005). »Julia Kristeva povezuje glasbo z neznakovnim »geno« tekstom, ki ga določuje predjezikovna infantilna izkušnja materinega glasu« (Viljoen 2005, 88). S tem glasbo označuje kot nelingvistično kulturno formo, kot red, ki združuje nasprotja in je le simboličen, brez točno določenih, dogovorjenih pomenov. Barthes se na tej točki s Kristevo ne strinja popolnoma in ima glasbo tudi za znakovni sistem, posebej pa poudarja »ekstatično« realnost označevanja, ki leži zunaj dosega racionalnega sveta lingvističnih pomenov (Viljoen 2005). Tolbert povzame, da je glasbena oblika odvisna tako od abstraktne strukture kot skladišne strukture, s katero je prežeta in ki predstavlja njeno lingvistično, racionalno noto.

Glasba je bila že od nekdaj močan medij, saj ima lahko velik vpliv na ljudi. Veliko strokovnjakov je preučevalo in še preučuje glasbo na vrsto različnih načinov in skozi različne discipline, saj je težko ujeti in zapisati učinke, ki jih glasba proizvaja. Je komunikacijsko in sociološko sredstvo, ki funkcionira tako, da ljudi prepričuje. Nosilec pomena, ki ga nosi, je lahko kakršen koli, obenem pa ima na poslušalca nedvomno vpliv.

Popularna glasba je še posebej prepričevalna, saj se besedilno in tonalno izjemno ujema, hkrati pa je izredno enostavna in trivialna. Popularne pesmi z besedili pogosto opisujejo, izražajo realistično izkušnjo na zelo jasen in enosmeren način. Besedila pesmi večinoma temeljijo na ponavljanju besed, fraz, klišejev, mitov in stereotipov. Od poslušalca zaradi takšne strukture ne zahteva veliko napora, saj potrebuje le malo truda in napora pri sprejemanju sporočila. Organiziranost tonov in harmonij je prilagojena temu, da poslušalcu vzpodbuja vznemirjenje in navdušenje, zmanjšuje psihično napetost in relativizira anksiozost. Tonalna glasba vzpodbuja čustvene odzive, ki imajo velik vpliv na človeško vrednotenje in sodbe, s tem pa ustvarja nezavedna sporočila, ki ostanejo globoko v človeku. (Cooper 1958) Glasba v nas sproža in tudi spreminja občutke in čustva. Skozi zavedanje, da glasba v nas sprošča določene odzive, lahko aktivno sodelujemo pri opazovanju, kako se naši občutki, odzivi in razpoloženja spreminjajo, kar nakazuje na prisotno izraznost glasbe. Pomene, ki jih besedilo in glasba nosita, ponotranjamo in jih doživljamo skozi lastno osebnost.

Roland Barthes se je v svojih preučevanjih kulture vedno osredotočal na najbolj »naravne« in »nedolžne« pomene, ki jih popularna kultura, v našem primeru popularna glasba, proizvaja. V teh se naj ne bi skrival samo dobesedni, »denotativni« pomen, ampak naj bi pomen v ozadju vedno spremljali še različni »konotativni« pomeni, ki so ujeti v sistem reprezentacij, ki kulturnim tekstom dodaja ideološki pomen.

4.1 Reprezentacije intimnosti v popularni glasbeni industriji

Raziskave različnih avtorjev kažejo, da so tradicionalni pogledi na spol in intimnost v kulturnih glasbenih tekstih še vedno zelo prisotni. Linda Kalof je v svoji raziskavi ugotovila, da imajo tradicionalni pomeni glede intimnosti v popularnih glasbenih spotih močan vpliv na osebna prepričanja študentov glede intimnih in seksualnih odnosov. Tista dekleta, ki so bila v raziskovalnem procesu izpostavljena tradicionalnim podobam v glasbenih spotih, so bila bolj dovzetna glede razumevanja medosebnega nasilja v odnosih kot tista skupina deklet, ki niso bila izpostavljena tem podobam (Kalof 1999). To kaže na močan vpliv, ki ga lahko podobe v popularnih glasbenih izdelkih s privlačno spremljavo in ritmom ustvarijo in poslušalcem sugerirajo »normalnost« družbenih situacij. Glasbeni spoti lahko predstavijo teme in scenarije na takšen način, da so gledalcem in poslušalcem zelo blizu in se lahko z njimi identificirajo.

Nekatere raziskave današnjega časa ne kažejo tako močne prisotnosti sporočil tradicionalnega značaja glede intimnosti. Melvin Wilkinson je naredil raziskavo, kjer je zajel 200 popularnih pesmi med leti 1954 in 1968 ter naredil besedilno analizo. Preverjal je kvantitativno prisotnost besed, ki opisujejo ženska in moška vedenja v ljubezni in intimnosti ter pridevnike, ki opisujejo aktivnost ali pasivnost. Ženske so bile najpogosteje opisane kot lepe in nebeške, medtem ko so bili moški najpogosteje opisani kot pogumni in posesivni. Veliko pa je bilo tudi ugotovitev, ki nasprotujejo današnjim stereotipnim podobam moškega in ženske. Rezultati so pokazali, da so moški večkrat opisani kot jokajoči in potrebni ženske bližine. Ženske so bile tudi večkrat opisane kot bolj aktivne in tiste, ki varajo in ponavadi zapustijo odnos. Redko so bili opisi pri ženskah povezani z družino ali domom, večkrat pa so bili prisotni elementi enakopravnosti med moškimi in ženskami (Wilkinson 1976).

Zgornja dva primera raziskovanj, ki sta le dva izmed mnogih, nam povesta, da težko najdemo enoznačen odgovor na vprašanje, kakšne reprezentacije intimnosti obstajajo v moderni družbi in kakšen vpliv imajo na ljudi.

»Besedila popularnih pesmi sledijo trenutnim kulturnim trendom, saj je popularna glasba le audio – manifestacija popularne kulture« (Dukes in drugi 2003, 643). Glasbena industrija ima pomembno vlogo pri produciranju sodobnih kulturnih pomenov, tudi pri ustvarjanju in potrjevanju reprezentacij intimnosti. Vpeta je v družbena razmerja, v katerih lastniki velikih korporacijskih sistemov izvajajo temeljito kontrolo nad produkcijo, javnostjo in nad ljudmi. Produkcija popularnih glasbenih izdelkov ni izolirana, ampak jo nadvladuje politična ekonomija, kar kaže na neenakomerna polja moči, ki ustvarjajo selekcijo tega, kar lahko pride na trg. To pomeni, da so socialne manjšine večinoma potisnjene na rob, nekaj velikih korporacij pa dominira nad kulturno produkcijo, kar ustvarja socialni razcep. (Holt 2003)

Glavna tema današnjega sodobnega življenja je individualizem. Prisotnost ljubezenske tematike in odnosov, ki se spleta skozi ta vseprisotni fenomen, je najti v glasbenih izdelkih skozi vso zgodovino, pa vendar so se reprezentacije teh fenomenov skozi čas spreminjale. V sodobni postmoderini družbi so nastale nove smernice in trendi v reprezentacijah intimnosti v skladu z družbenimi in kulturnimi spremembami. Raziskave Billboard lestvic kažejo, da je v popularnih pesmih narasla prisotnost ženskih in afroameriških glasbenikov, prisotnost ljubezenske tematike v besedilih pa je veliko večja pri ženskih predstavnicah. S to spremembo, da je omemba intimnih odnosov večinoma uporabljena in opisana za trenutni odnos in je redko povezana z dolgotrajnim partnerskim odnosom ali poroko (Dukes in drugi 2003).

4.2 Analiza glasbenih videospotov

Pri svoji analizi bom preverjala resničnost teoretičnih predpostavk o preobrazbi intimnosti in njeni naravi v postmoderini družbi skozi merljivo lestvico najbolj popularnih pesmi leta 2011. Za merilo sem si izbrala MTV-jev izbor desetih najbolj popularnih pesmi v letu 2011, od katerih bom za analizo spotov izbrala pet pesmi, ki vsebujejo tematiko intimnosti; »Rolling in the Deep« - Adele, »Super Bass« - Nicki Minaj, »We Found Love« - Rihanna, »Born This Way - Lady Gaga, »Give Me Everything« - Pitbull.

»Rolling in the Deep« – Adele

Prostor je postavljen v prazne, zapuščene sobane, v katerih prevladujejo temne in hladne barve. Pevka v praznem prostoru sedi sama na stolu in skozi pesem pripoveduje svojo zgodbo in občutke. Objokuje neizpolnjeno ljubezen in fantazira o tem, kako močna in globoka bi lahko bila njuna ljubezen. Sobane so neurejene in zapuščene, pohištvo je nesimetrično razporejeno, kar poslušalcu nakazuje na notranje stanje in razpoloženje pevke. Naslednji prizor prikazuje odprt prostor v

zapuščeni hiši, kjer tla pokrivajo kozarci polni vode. Ob spremljavi bobnov se tresejo in kažejo na krhkost, kar podpira njen izpev bolečine. To razpoloženje še podprejo kupi črepinj polomljene posode in na nekaj trenutkov prileti nov razbit kos na že polomljen kup. Melodija podpira izpev njene žalosti, razočaranja in intenzivnosti njenega doživljanja.

Iz besedila je razvidno, da je ženski lik v predstavljenem odnosu, zapuščen lik. Izraža svojo bolečino, saj je moškemu predala svoje srce in upala, da bosta svojo ljubezen negovala in jo razvila v dolgoročen odnos. Opazimo elemente romantične ljubezni, kjer ženska hrepeni po neizpolnjeni ljubezni in jo prikazuje kot nekaj vzvišenega, globokega. Razvidna je tudi nestabilnost čistih odnosov, ki večinoma niso zavezani s tradicionalno poroko in lahko hitro povzročijo neusklažene predstave o odnosu in pričakovanjih ter s tem prizadenejo nekoga od vpletenih.

»Now I'm gonna wish you never had met me

You had my heart and soul

And you played it to the beat«

Najdemo tudi vzvišene predstave odrešujoče ljubezni. Čeprav je bila pevka zapuščena, hrepeni po tem, da bi skupaj lahko imela »vse«, kar nakazuje na predstavo o popolni izpolnitvi ljubezni.

»We could have had it all

Rolling in the deep

You had my heart inside of your hand

But you played it to the beat«

»Super Bass« - Nicki Minaj

Dogajanje v pesmi je osredotočeno na pevko in na njene plesalke, ki s svojo seksualno podobo osvajajo moške in jim z erotičnim plesom dvorijo. Pevka po svojih oblačilih in podobah (roza lasulja, dolge trepalnice in odprte oči) spominja na lutko »Barbie«. Podobo odnosa med žensko in moškim, ki spominja na »Barbie« in »Kena«, podprejo tudi rekviziti kot so roza Ferrari, roza posodice, roza letalo, roza sirup, roza kamenje, itd. Pevka v videospotu moške občuduje in jih tudi objektivizira (preverja njihove mišice, obleke, ustnice, oči ...) ter sama vodi igro osvajanja. Moški so mišično izklesani, urejeni in oblečeni elegantno ali pomankljivo. Velik poudarek je na seksualnosti, temu je prilagojen tudi erotični ples, pomankljivo oblečeni akterji in mimika pevke. Tudi rekviziti, kot so bazen, napolnjen z roza vodo, dirkalni motor iz ledu, roza sirup, s katerim se pevka v kopalkah

poliva, nakazujejo na seksualno sporočilo pesmi. Za ozadje so uporabljeni svetlikajoči efekti, ki še bolj podpirajo zgodbo lutke »Barbie«.

»And I think I like him better with the cap on

He ain't even gotta try to put the mac on

He just gotta give me that look, when he give me that look

Then the panties coming off, off«

Melodija in ritem sta lahkotna, intimnost ponazarjata predvsem s seksualnega in telesnega vidika. Vsebina je osredotočena na osvajalsko naravo na začetku odnosa in ne na sam potek intimnega odnosa po združitvi dveh partnerjev. V ozadju erotičnega plesa pevke in njenih plesalk so na ledenih skulpturah pripete tarče, kar nakazuje, da se tako predstavljajo tudi same. V refrenu se nenehno ponavlja fraza »Can't you hear that boom badoo boom boom badoo boom«, ki spominja na intenzivno bitje srca ali na zadetek tarče.

V pesmi je lahko zaznati elemente strastne ljubezni in golo osredotočenost na seksualnost. Predvsem lahko prepoznamo reprezentacije seksualne svobode žensk, ki jasno predstavljajo svojo strast in zahtevajo izpolnitev po seksualnosti in zadovoljivti. Po drugi strani pa je podoba ženske predstavljena zelo nerealno in povsem sledi podobam popularne figure »Barbie«.

»We Found Love« - Rihanna

Pesem opisuje intimno razmerje med narkomanoma, ki na nek način ljubezen izrabljata na podoben način. Njuno intimno povezovanje je prikazano v času jemanja drog in »zadetosti«; na koncertih, v trgovini, kjer kradeta, v gostilni, kjer punca pleše po mizi, itd. Vseskozi vidujemo njuno intimno razmerje na mejah in prestopih družbeno dovoljenega. Veliko prizorov vsebuje agresivnost in neizbežnost njunega početja (vrtenje avta z visoko hitrostjo, agresivno prerekanje, besni izbruhi nad pohištvom). Njun intimni odnos je vseskozi intenziven, tako v trenutkih zaljubljenosti kot v trenutkih preprirov, ki prehajajo v agresijo. Veliko prizorov je seksualnih, ki se včasih prepletajo tudi z agresijo.

»Its like screaming but no one can hear. You almost feel ashamed that someone can be that important, that without them you feel like nothing. No one will ever understand how much it

hurts, you feel hopeless, but nothing can save you. Then when its over, and its gone, you almost wish that you could have all that bad stuff back, so that you can have the good.«

Tudi tu lahko prepoznamo nagnjenost k rešiteljski naravi ljubezenskega odnosa, ki naj bi človeka rešila iz njegovih najtemnejših kotičkov in zapolnila praznino, ki leži v človeku. Intimni odnos je prikazan na svoboden, postmoderni način, kjer ne najdemo tradicionalnih elementov. Večinoma so opazni elementi strastne ljubezni. Ni razvidno, da bi partnerja odnos gradila dolgoročno in bi si bila zavezana; skupaj uživata in se zabavata, odnos pa prekineta, ko postane preveč uničujoč. Njuna intenzivnost pri zabavanju, uživanju in hkrati pri bolečini in pomanjkanju, ki jo doživljata skozi razmerje, spominja na odnos z drogo.

»Born This Way – Lady Gaga

V pesmi »Born This Way« kontroverzne pevke Lady Gaga prepoznamo elemente plastične seksualnosti in najdemo poudarek na svobodni individualni izbiri, ki je vedno legitimna. Ne najdemo veliko neposrednih reprezentacij intimnosti, še vedno pa lahko najdemo pomene, ki predstavljajo družbena razmerja znotraj postmoderne družbe.

Dogajanje v videospotu je sestavljeno iz plesa pevke in njenih »privržencev«, njen nastop in gibanje pa spominjata na »kraljico matico«. Ples prekinjajo kratki prizori, kjer sta moški in ženska oblečena v moška oblačila, njun obraz pa spominja na okostnjaka. Reprezentacije moškega in ženske se izgubijo, njuno gibanje pa ju skozi različne elemente prepleta. Pevka gledalcem sporoča, da za legitimno gradnjo identitete in nasploh intimnega odnosa nista potrebna heteroseksualnost in zavezanost k tradicionalnim vrednotam in stereotipom, ampak kakršna koli oblika intimnega odnosa in posameznika.

»It doesn't matter if you love him or capital H-I-M

Just put your paws up

'cause you were born this way«

»Give Me Everything« - Pitbull

Dogajanje v videospotu je postavljeno v diskoteko, kjer je poudarek vseskozi na zabavi. V začetnem prizoru sredi diskoteke na kavču sedi pevec, poleg njega pa pomanjkljivo oblečena ženska. Prizor spominja na zasebno sfero doma in intime, ki je postavljena v samo središče diskoteke. Vsebina pesmi je osredotočena na nagovarjanje k seksualnemu užitku.

»Grab somebody sexy, tell 'em hey, give me everything tonight.«

Užitek je tako postavljen v nekakšno nujo pod geslom: vse in takoj. V videospotu pevca osvaja več žensk in si ga skušajo prisvojiti zase. Ženske so tiste, ki izvajajo lov. Celotna pesem poudarja seksualnost in zabavo z različnimi rekviziti; z erotičnim plesom, zapeljivimi pogledi in pijačo, kar daje enodimenzionalno sporočilo. Najdemo lahko samo elemente strastne ljubezni.

»Put it on my light baby

I make you feel right baby

Can't promise tomorrow

But I'll promise tonight«

Tudi tu lahko najdemo elemente plastične seksualnosti in postmoderno nagnjenost k takojšnji zadovoljitvi, v tem primeru seksualni.

4.3 Povzetek analize

Rezultati analize so pokazali, da lahko v popularnih glasbenih izdelkih najdemo različne reprezentacije intimnosti. Tako ugotavljam, da ni enoznačnih pomenov intimnosti, ki bi nakazovali na popolno transformacijo v sotočno ljubezen oziroma v »čisto razmerje«. V najbolj popularni pesmi »Rolling in the Deep«, ki se je znašla na prvem mestu MTV lestvice 2011, najdemo elemente romantične, vzvišene ljubezni, ki človeku odnese tla pod nogami in mu pomaga pri gradnji njegove identitete oziroma mu jo dopolni. Pevkina žalost in globoko razočaranje ponazarjata pomembnost, ki jo ljubezen nosi v postmodernih časih. Najdemo tudi neenakopravnost pri doživljanju njune ljubezni, kar znova daje sporočilo, da se njuna gradnja intimnosti ni gradila demokratično in z enakim vložkom. Tako pri tem izdelku ne moremo najti veliko značilnosti sotočne ljubezni, še vedno pa na nek način prikazuje težo, ki je padla na ljubezen zaradi nestabilne narave postmoderne družbe.

V ostalih štirih videospotih prevladujejo večinoma elementi strastne ljubezni in plastične seksualnosti, ki prikazujejo žensko spolno avtonomijo, rušenje tradicionalnih vrednot glede spola, spolne usmerjenosti in vrste intimnosti. V tem si lahko potrdimo predpostavke o transformaciji tradicionalne spolnosti v plastično seksualnost. V pesmi »Super Bass in »Give Me Everything« je znova izrazito poudarjena seksualnost in slišimo lahko zelo enodimenzionalno sporočilo o reprezentacijah intimnosti. Reprezentacije intimnosti in spolnosti predstavljajo predvsem začetno, osvajalsko fazo odnosa. Kot najbolj pomembni elementi pri gradnji intimnosti se predstavljajo želja po zabavi, užitku in zapeljive podobe tako žensk kot moških. Vidna je tudi seksualna pobuda, ki jo

ženske prevzemajo, kar lahko vidimo v videospotih »Super Bass« in »Give Me Everything«, kjer so ženske prikazane kot »osvajalke« in pobudnice.

V videospotu »We Found Love« je ljubezen predstavljena kot odvisnost in je združena z drugimi oblikami odvisnosti. Opaziti je postmoderno izgubljenost in praznino, ki jo proizvaja nenehna nestabilnost postmoderne družbe. To praznino zapolnjujejo raznovrstne odvisnosti, v kar lahko prištejemo tudi ljubezen.

»In veličina tebe je obrnjena praznina, ki vlada povsem drugod« (Beck in Beck-Gersheim 2006, 43)

V popularni glasbi je mogoče najti različne reprezentacije intimnosti, ki v veliki meri tudi potrjujejo teoretično ozadje transformacije intimnosti v postmoderni družbi, ki sem jo opisovala zgoraj. Nikjer pa ni zaznati reprezentacij intimnosti, ki temeljijo na kontinuiteti in vpletenima nudi čustveno varnost in odpiranje drugemu. Razvoj intimnosti v enakovreden in demokratičen odnos, ki vsebuje elemente samorazkritja in vzajemnega zaupanja, je v reprezentacijah intimnosti popularnih glasbenih tekstov povsem izključen.

Že skozi prebiranje različnih strokovnih besedil smo ugotovili, da je razmerje med ljubeznijo in ohranjanjem intimnega odnosa velikokrat porušeno zaradi različnih družbenih pritiskov in neenotnih pričakovanj moškega in ženskega sveta. Situacija je v današnjem postmodernem svetu še posebej zahtevna, saj združuje protislovne elemente - enakovrednost partnerjev pri usklajevanju potreb, želja in delitve dela, narava kapitalističnega sveta podreja posameznike in od njih zahteva časovno in mobilno prilagoditev, vsa ta negotovost, napetost in nestabilnost pa sproža veliko potrebo po dolgotrajnem intimnem odnosu - družini, ki je edina, ki še lahko ponudi uteho in varno zavetje. Posameznik postane preobremenjen z nenehno gradnjo svoje lastne identitete in svojih socialnih, kariernih in intimnih odnosov. In to v času, ko jih najbolj potrebuje.

Svoboda je postala zelo pomembna vrednota, ki jo posameznik uveljavlja na vseh področjih svojega življenja. Posebej bi izpostavila svobodo do užitka, ki je tako močno zapovedan, da je že zatiralski. Ker iščemo ultimativno samouresničenje, užitek in svobodo, smo torej nenehno v iskanju. Jasno je, da se družbena in kulturna razmerja kažejo na vseh področjih človekovega življenja, tudi na področju intimnosti. Skozi svojo analizo popularnih glasbenih videospotov petih najbolj popularnih pesmi iz leta 2011 MTV-jeve lestvice, ki s svojo glasbo dosegajo najširše množice, sem preverjala prisotnost družbenih sprememb na področju intimnosti. Ugotovila sem, da so popularni glasbeni teksti sestavljeni iz različnih reprezentacij ljubezni in intimnosti, ki so tako tradicionalni kot postmoderni. Ujemajo se v bistvu v zelo podobna protislovja, ki sem jih odkrila v teoretičnih raziskavah. Še vedno je veliko reprezentacij romantične ljubezni, ki zaljubljenca odnese v drug in lepši svet in jih s tem reši vsakodnevnih tegob. Prisotni so tudi klasični romantični elementi žrtvovanja za ljubezen.

Nov pa je predvsem odziv žensk, ki skozi kulturne tekste kažejo, da ne bodo več zadovoljne s kakršnim koli vložkom moškega. Jasno in zelo nazorno odpirajo vsakodnevne teme, ki partnerjema v intimnem odnosu povzročajo konkretna realna nesoglasja. V veliko pesmih najdemo vsebino ločitve prav zaradi nezadovoljstva in neizpolnjenih pričakovanj. Odnos ni vnaprej zavezan dolgoročnosti, ampak se ta dolgoročnost nenehno gradi. Skozi analizo si lahko potrdimo tudi prisotnost plastične seksualnosti, ki se potrjuje skozi svobodo izbire seksualnega užitka, ki si ga vsak posameznik individualno izbere.

Najdemo veliko popularnih glasbenih tekstov, ki jim vlada koncept »sotočne« ljubezni in »plastične seksualnosti«, toda v njih redko najdemo primer delujočega dolgotrajnega partnerstva, a veliko primerov negotovih, destruktivnih in še nastajajočih partnerstev. Povedati želim, da najdemo veliko

različnih oblik partnerstev, ki so prikazana kot legitimna, pogrešamo samo element dolgotrajnosti. Svoboda seveda prinese to tveganje, vprašanje je samo, ali si jo lahko v nenehnem iskanju varnosti privoščimo.

6 Literatura

1. Bauman, Zygmunt. 1991. On Postmodern uses of Sex. *Love and Eroticism*. London: Sage Publications. Dostopno prek: Google Books.
2. Beck, Ulrich in Elisabeth Beck-Gersheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Cooper, Virginia. 1985. Woman in Popular Music: A quantitative analysis od feminine images over time. *Sex Roles* 13 (9–10): 499–506.
4. Dukes, Richard L., Tara M. Bisel in Karoline N. Borega. ur. 2003. Expressions of love, sex, and hurt in popular songs: a content analysis of all-time greatest hits. *The Social Science Journal* (40): 643–650.
5. Featherstone, Mike. 1999. Love and Eroticism: An Introduction. *Love and Eroticism*. London: Sage Publications. Dostopno prek Google Books.
6. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba / cf*.
7. Heiss, Jarold. 1991. Gender and Romantic-love Roles. *The Sociological Quarterly* 32 (4): 575–591.
8. Holt, Fabian. 2003. Genre formation in Popular Music. *Music & Forskning* (28): 77– 96.
9. Jamieson, Lynn. 1999. Intimacy transformed? A critical look at the pure relationship. *Sociology* 33 (3): 477–497.
10. Kalof, Linda. 1999. The Effects of Gender and Music Video Imagery on Sexual Attitudes. *The Journal of Social Psychology* 139 (3): 378–385.
11. Kundera, Milan. 2009. *Neznosna lahkost bivanja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Šadl, Zdenka. 2002. Emocionalno delo in intimni odnosi v pozni moderni. *Življenjski stili v Sloveniji* XVII (39): 59–71.
13. --- 2005. Družbene spremembe, travmatične emocije in emocionalna podpora. *Družboslovne razprave* XXI (49/50): 223–242.

14. Švab, Alenka. 2000. Nova intimna razmerja? Zasebnost in intimnost v pozni modernosti. Spremlna beseda. V *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*, Anthony Giddens, 205–227. Ljubljana: Založba / cf*.
15. Viljoen, Martina. 2005. Ideology and Interpretation: A Figurative Semiotics of Musical Discourse. *IRASM* 36 (1): 83–99.
16. Žakelj, Tjaša. 2012. *Sodobna partnerstva: spoznavanje po spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/zalozba/pdf-ji/417.pdf> (25. julij 2012).
17. Wilkinson, Melvin. 1976. Romantic Love: The Great Equalizer? Sexism in Popular Music. *The Family Coordinator* 25 (2): 161–166.